

לענין הלכה

הערות מעשיות בהל' ראש השנה ושביעית

גליון 331

גליון זה מודפס לעורר לב המעיין בלבד ולא לסמוך עליו למעשה

מנהג בני ספרד בירקות שנלקטו לאחר ר"ה

אין להם לאכול שום ירק (משדה יהודי) שנלקט לאחר ר"ה (שו"ת אור לציון שביעית פ"ה כשיטת הרמב"ם). ועל כן אין לבני ספרד לאכול מיאוצר בית דין על ירקות (אא"כ במקום הדחק ע"ש בביאורים). [נדעת החזון איש בסדר השביעית (סי' כ"ו ס"ק ו') כדעת הראשונים דירקות שנזרעו לפני ראש השנה וצמחו קודם ראש השנה אין בהם משום ספיחין. וקדושים בקדושת שביעית, וצריך לנהוג בהם הפקר ע"ע בחוט שני (שביעית פ"ד ס"ק ז').]

הלכות נחוצות לתקיעת שופר

- 1) לכוון בתקיעות לצאת ידי מצות שופר דר"ה.
- 2) חייבין לשמוע התקיעה מתחילת הקול ועד סופו גם כאשר התקיעה ארוכה מן השיעור (ולא מועיל מה שמע שיעור תקיעה). (שו"ע תקפז סעי' ג ומ"ב ס"ק טז) ולכן כתב המ"ב (שם) בשם האחרונים דזהו כל העם שלא להוציא כיחם וניעם בשעת התקיעה כדי שישמעו כל הקולות מתחילתם עד סופם.
- יזהר הבעל תוקע שלא יתחיל בתקיעה עד שלא יגמור המקריא להקרות (הל' חג בחג פ"ה סי' י"א). וכן המקריא לא יתחיל להקרות כל זמן שעדיין לא גמר לתקוע וגם אלו האומרים יה"ר אחר התקיעות יזהרו בזה.
- 3) אין להביא לבית הכנסת מי שעשוי להפריע ולבלבל דעת השומעים (מ"ב תקפ"ז ס"ק ט"ז).
- 4) לכתחילה יזהר שלא יהיו תקיעות ממנין אחר נשמעים בזמן התקיעות שזה מקלקל את סדר התקיעות לדעת המחבר (תק"צ סי' ח' בבה"ל ד"ה כמתעסק).

לסמוך דעתו על הבעל תוקע - באיזה סדר תוקע

על התוקע והשומעים לדעת בכל תקיעה לאיזה סדר היא שייכת, האם זה מתחילת הסדר דהיינו תשר"ת או לסוף הסדר דהיינו תשר"ת (כמבואר בב"י הובא בשער בציון סי' תקצ ס"ק כג), ומ"מ אם סומך דעתו לכוין כדעתו של הבעל תוקע לאיזה תקיעה הוא מכוין שפיר דמי בחוט שני (הל' ר"ה עמ' עג). הגרי"ש אלישיב זצ"ל (סי' תורת המועדים עמ' רצו). כי לפעמים חייבים להתחיל שוב מתחילת הסדר עקב טעויות ולא תמיד הציבור יודעים האם חוזרים לתחילת הסדר או לא.

חיוב חינוך בתקיעת שופר

קטן שהגיע לחינוך לתקיעת שופר, ולא יכול ללכת לבית הכנסת, חייב אביו לתקוע בשבילו, ואם לא יכול לתקוע, יביא אחר לביתו שיתקע עבורו (גליון מים חיים להגרי"א דינר שליט"א ע' גמ' ערכין דף ב).

בברכת השופר: לכתחילה קטן יברך הברכות. וסגי לתקוע לו קולות. וקטן יכול להוציא עוד קטן בברכות.

ילדה בגיל חינוך: יש לדון האם יש מצות חינוך כיון שנשים אינן חייבות אלא משום שקיבלה עליהן כחובה. ועכ"פ אין איסור לתקוע בשבילם משום 'תקיעה בחנם' (תורת המועדים בשם הגר"ח קניבסקי שליט"א).³

"שמחה לארצך"

כוונה בברכת שהחיינו בליל ר"ה

טוב לכוין בברכת שהחיינו ביו"ט של ר"ה של שנת השמיטה על שזכה להכנס לשנה חדשה שזוכה לקיים בו מצוות רבות (הליכות שלמה תפילה פ"ד דבר הלכה יט ארחות הלכה 40) וכן כתב בשבות יצחק (שביעית פ"ב עמ' כ) בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל לכוין בברכת שהחיינו בליל ראש השנה על מצוות השמיטה, וגם מי שאין לו קרקע יכול על המצוות שצריך לנהוג בפירות שביעית ע"ש.

לקבל בפה מצות שמיטה בערב ראש השנה: כתב בשו"ת תשובות והנהגות (ח"ה סי' שה שם) "נראה שראוי לכל אחד בארץ ישראל שכשמקבל בפה בערב ראש השנה את קדושת היום של ר"ה, יוסיף "אני מקבל עלי מצות שמיטה שציוני הבורא יתייש", ויש בזה ענין גדול" (כעין תוספת שבת) ע"ש.

מצות הפקר של שמיטה

לא לו שסבורים שצריך בעל השדה להפקיר (כל דבר שיש בו קדושת שביעית) מצוה על בעל השדה להפקיר בפה ובפני שלשה כבכל הפקר (הוראת הגר"ש אויערבך זצ"ל (ספר דיני שביעית) אגרות משה (ח"ג סי' צד) ולמעשה בתחילת שנת השמיטה זה מצוי במי שמגדל בשדה ירקות או צמחי ריח שיש מצוה להפקיר אך פירות שחנטו בשישית אין בהם מצות הפקר.

הנהגת הגרי"ש אלישיב זצ"ל: כתב בס' שבות יצחק (שביעית פ"ב עמ' יד) בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל שלקיום מצות ההפקר בפה די להפקיר בפני אחד (וכן עשה מעשה ע"ש).

פירות: יש להפקיר בשעה שחל קדושת שביעית עליהם.

פרוזבול ערב שביעית

ע' מה שכתבנו (גליון פ' כי תצא) שמדינת א"צ לעשות פרוזבול בערב שביעית ויש נוהגים לעשות פרוזבול על פה.

הנהגת הגר"ח קניבסקי שליט"א: בערב ר"ה של תחילת שמיטה אחרי התרת נדרים, אומר בעל פה בפני ג' ואפילו לקרובים שלו, "מוסרני לכם הדיינים שכל חוב שיש לי שאגבנו כל זמן שארצה" (דברי שי"ח פ' תבוא תשפ"א) ע' דרך אמונה (פ"א ס"ק צה), ובשער הציון (אות מד).

קרקע לפרוזבול: תקנו חז"ל שכדי שפרוזבול יחול צריך שהלוה יהא לו קרקע (שביעית פ' מ"ו, וש"ע סי' ס"ז סי' כ"ב). [בערב שביעית גם לדעת המחמירין אין החוב נשטט עד מוצאי שביעית – ולכן אין ענין להלוות ערב ר"ה כדי לקיים מצות השמטת כספים ע' בן איש חי פ' כי תבוא ע"ע שו"ת תשובות והנהגות ח"ו סי' רפ].

פרוזבול

במותב תלתא כחדא הוינא ואתא קדמנא

שם: ..... בן ..... ואמר לנו:
"מוסרני לכם הדיינים שכל חוב שיש לי שאגבנו כל זמן שארצה". כל זה אמר ומסר בפנינו
 ביום ..... לחודש אלול תשפ"א בעיר.....
 וע"ז באנו על החתום:

..... נאם
 ..... נאם
 ..... נאם

¹ ע"ש דעה שנייה בשו"ע שיוצאין.

² ובודאי אין לטרוח להביא בעל תוקע עבור קטנה (וכן הסכים הגר"י קנר שליט"א). יש לדון האם קטנה יכולה לברך עבור קטן.

נשמע קול הברה, ויש לחוש לדעה זו שלא בשעת הדחק ולתקוע עוד פעם, אבל בלי ברכה, עד שיהיה ברור שקול הברה שמע. עכ"ד. ולכן יחיד בהנמצא בביתו בר"ה ושומעים התקיעות מבנין אחר, לפעמים יש בזה חשש קול הברה, וראוי לסדר אוֹפן של תקיעות עבורם בלי חשש קול הברה.

אמירת תהילים

יש נוהגים לגמור כל תהילים בראש השנה (מ"ב ס' תקפג ס"ק ט). ועי' **מטה אפרים** (ס' תקצח סעי' א) שיש שנהגו לומר בשני הימים של ר"ה את כל התהילים (גמט' יכפרי').
להפסיק בדיבור באמירת תהילים: עי' **בכף החיים** (ס' תקפג ס"ק לח) נהגו לומר את התהילים בציבור ובלי להפסיק בדיבור.

שפיכת מים למקום זרעים בשביעית

לגרוף המים עד סמוך לשפת הרצפה כדי שילכו קצת מאליהם: מי שטיפת רצפה, לגרוף אותם לגינה, אם אין ודאות שחומרי הניקוי מזיקים לגינה ולא מועילים, יגרוף את המים עד קרוב לשפת הרצפה כדי שילכו קצת מאליהם, וכמו"כ בקומות העליונות יגרוף עד קרוב לנקב שממנו נשפכים לגינה, דבכהאי גונא הוי גרמא, ובאופן שלא יהא ניחא ליה לתועלת הצמחים. וכיון דהוי פסיק רישא דלא ניחא ליה ובצירוף גרמא, שרי (**שבות יצחק** שביעית עמ' קמג בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל). ובארחות רבינו (ח"ב עמ' שמח) כתב, דבחדרו של החזון איש כשנטל ידיו, היה צינור שהוליד את המים לחצר על פרחי בר שצמחו מעצמם, וצוה בשמיטה לשנות מקום יציאת המים למקום שאין צמחיה. מבואר דלכתחילה לא סמך להקל בגרמא כזו הנעשית בפסיק רישא דלא ניחא ליה.

לקראת שנת השמיטה

'מלא כל הארץ כבוד': מצוה שמיטה חביבה ביותר ובחסדי שמים לאחרונה נתרבו מאד לומדי ושומרי שביעית כ"י - ואלפי ורבבות לומדים מקדישים זמן רב בלימוד ההלכות, וגם מחזקים את 'קרן השביעית', בין בארץ הקודש בין בחו"ל, והכל זכות גדולה ליום הדין.
וכדאיתא איתא בגמ' ר"ה דף טז "אמר ר' יצחק למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין ותוקעין ומריעין כשהן עומדין כדי לערבב השטן" ופי' רש"י "שלא ישטין כשישמע ישראל מחבבין את המצות מסתתמין דבריו".

שמיטה בבהינת יום הכיפורים: כתב בס' שפתי כהן (רבי מרדכי הכהן, תלמיד מרן הבית יוסף) דברים פרשת ראה: "שמיטה, בגימטריא השטן, שאין השטן יכול לקטרג שם כששומרים ישראל צוות של שמיטה כראוי". ועי' בחתם סופר דרשות עיו"כ (נדפס בסוף ספר הזכרון (עמ' ק) שנת תשיז) שבשמיטה אין שלטון ליצר והוא בחינת יום הכיפורים (עי' יומא דף כ) השטן גמט' שס"ד, וימות השנה הם שס"ה, לרמז שליום אחד בשנה אין שלטון ליצר הרע, הנה גם שמיטה בגימטריא שס"ד, כי ע"י שמירת שנת השמיטה מתבטל כח השטן שהוא ג"כ גימטריא שס"ד, שמיטה נגד השטן, וע"כ כל שנת השמיטה היא בבחינת יום הכיפורים דשבתון כתיב. וכתב בספר להורות נתן על התורה (פי' בהר) ונראה דע"כ כתיב ובשנת השביעית שבת שבתון יהיה לארץ, דוקא שבת שבתון כיום הכיפורים דכתיב שבת שבתון, כי השמיטה בבחינת יום הכיפורים, עכ"ד.

ברכת כתיבה וחתימה טובה

בס"ד יצא לאור קונטרס 'לענין הלכה'
על הלכות שביעית
ניתן להשיג במודיעין עילית במס' 0533163916
ובישיבת מיר בטל - 0583282248

לתרומות הערות והארות - 0533-163-916 נא להשאיר הודעה (מודיעין עילית)
ניתן לקבל הגיליון במייל: g089285647@gmail.com
וכן הגיליון 'ללמוד ולקיים' על סדר הדף היומי
"קו בארבע אמות" 0722-549-661
דף היומי: ענינים מעשיים - שלווחה 1,2 לענין הלכה - שלווחה 3 השבוע - ה' ראש השנה

גיל חינוך לתקיעת שופר

עי' במשנה ברורה (ס' שמג ס"ק ג) דשיעור החינוך במצות עשה הוא בכל תינוק לפי חריפותו וידיעתו, בכל דבר לפי ענינו, כגון היודע מענין שבת, חייב להרגילו לשמוע קידוש והבדלה, היודע להתעטף כהלכה חייב בציצית וכד' עכ"ד.

ודעת הגר"נ קרליץ זצ"ל (חוט שני הלי' שבת ח"ד בהלי' חינוך עמ' שח) שחינוך לתקיעת שופר צריך הקטן לדעת עכ"פ השיעור של התקיעות כמה צריך לתקוע ע"פ דין. וצריך הקטן לדעת שהמצוה היא לשמוע תקיעות של תקיעה תרועה וכו' ג' פעמים ולא סתם יציצופים של תקיעות (וכתב ונראה דסדר הברכות אינו צריך לדעת).

ושמענו מהגר"י קנר שליט"א שמסתמא בגיל 6-7 הוה גיל חינוך לתקיעת שופר.
ועי' בשו"ת תשובות והנהגות (ח"ב ס' רפא) כשמבין ענין מצוה שזהו מצות עשה מה"ת, וצריך לזהר בילד בן ארבע או קודם, שישמע התקיעות כדי לקיים מצות היום). ע"ש.

תפילת ימים נוראים

הרחקת הרגלים כשאינו יכול לפסוע: דעת הגר"ח קניבסקי שליט"א (אשי ישראל פ' כט הע' לח) דכשאינו יכול לפסוע אינו צריך לעמוד כשרגליו צמודות זה לזה ויכול להרחיקם. וכן דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל (שמענו מהגר"ב צ' קוק שליט"א).

וכל מאמינים: הן בסתר בצל - שקי - יש לזהר להפסיק לפני תיבת "שקיי".

ברכת אשר יצר בין התקיעות: מותר לברך "אשר יצר" לפני גמר התקיעות דמעומד ואין זה הפסק (מנחת יצחק ח"ג ס' מ"ד, וכן דעת הגר"ש אויערבך זצ"ל הליכות שלמה (ב: טו) ושבת הלוי ח"ז ס' ע"ט).

זהירות בדיבור בימים אלו

יש לזהר איך עונים על השאלה הקבועה כשחוזרים מבית הכנסת בימים הנוראים "איך היו התפילות והתקיעות...". דבקל יכול להכשל בעון לשון הרע, אם יוצא מפיו דבר גנאי שהן ללא תועלת.

תקיעת שופר ליחיד בביתו

תקיעות דמיושב (פי' לי' קולות לפני מוסף): הנמצא בביתו, לכתחילה ישמע לי' קולות לפני שהוא מתפלל תפילת מוסף, כדי לערבב השטן שלא יקטרג עליו בשעת תפילתו (מ"ב שם ס"ק ז). ואם אין לו מי שיתקע לו קודם תפילתו, יכוון לשמעם אחר תפילתו. (דכל היום כשר לשמוע התקיעות). ויש פוסקים שאף לכתחילה יכול לשמוע התקיעות אחר תפילתו (עי' שער הציון שם בשם הגר"א).

אין לאחר מוסף אחר ז' שעות משום התקיעות: עי' רמ"א (ס' תקצה סעי' א) ומשנה ברורה (שם ס"ק ג).

נשים: וזה גם נ"מ לנשים המתפללות בבית, אם יש להן אפשרות לבוא לבית הכנסת ולשמוע התקיעות לפני תפילת מוסף, ראוי לעשות כן (כדי לערבב השטן לפני מוסף), אבל אין זה אלא לכתחילה, ומנהג רוב העולם לארגן תקיעות לנשים מאוחר יותר.

מוסף לפני ג' שעות: אין ליחיד להתפלל מוסף בראש השנה עד אחר ג' שעות היום (שו"ע ס' תקצא סעי' ח).

תקיעות לפני ג' שעות: וכן אין לתקוע ליחיד לפני ג' שעות כיון דיפקדו בדינו (מ"ב שם ס"ק טו ובס' תקפח על השו"ע ס' ב).

אין ליחיד לתקוע על סדר הברכות, דלא תקנו תקיעות אלו אלא בציבור (שו"ע ס' תקצב סעי' ב, ומ"ב ס"ק ו).

חשש קול הברה בתקיעת שופר: עי' במ"ב (ס' תקפז ס"ק ז), דיש אומרים דאפילו התוקע בבית הכנסת ויש עומדים בחוץ קצת רחוק ממנו, שייך בזה ג"כ הבחנה לפי הרחוק מבית הכנסת וכו' ויש מי שמחמיר ואומר דלעומדים בחוץ תמיד

² קטן יכול להקשיב רק לעשרה קולות: ויש לעיין בקטן שיכול להקשיב רק לעשרה קולות ולא לשלשים קולות אם ע"י זה נתחייב במצות חינוך (דבר מצוי בילדים בגיל קטן). כיון שמעיקר הדין איתא במשנה ברורה (ס' תקפו ס"ק כב) בהמודר הנאה משופר, ובס' תר ס"ק ז, שיתקע רק עשרה קולות. [ויש להחמיר לשמוע ל'].

ואינו דומה לחינוך של מצות לולב שצריך לדעת כדי לנענע שהוא המצוה כתיקונה, דהתם כבר בזמן הגמ' תיקנו שנענועים הוא חלק עיקרי של המצוה, משא"כ לי' קולות אנו תוקעין רק מחמת ספקות.

³ וכן עי' בס' פניני תפילה עמ' צא בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל כשעקר רגליו כלומר שמרים את רגליו יכול לדבר בלימוד (ואין מעכב עשיית ג' פסיעות).

